

Nr 197.

Af herr **Johansson** i Stockholm, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet.

När vid 1907 års riksdag den så kallade malmfältsfrågan nådde sin lösning, hade såväl Kungl. Maj:t som enskilda personer inom och utom Riksdagen gjort sig mycket besvär med att undersöka möjligheten för att inom landet förädla malmen i stället för att utskeppa råvaran.

Flertalet synes därvid ha kommit till den uppfattning, att detta icke vore ekonomiskt lönande, men restes å andra sidan från skilda håll starka betänkligheter mot att godkänna Kungl. Maj:ts förslag till nytt aftal mellan staten och malmfältsbolaget, hvarigenom detta sattes i tillfälle att exportera afsevärdt större malmkvantitet per år än hvad som ursprungligen aftalats, då staten år 1898 beslöt sig för att anlägga järnvägen Gellivare—Riksgränsen. Det gjordes därvid rent af principiella invändningar mot att öfver hufvud taget exportera råvaran malm i så stor utsträckning, som förslaget afsåg.

Af icke så få personer, kända för stor insikt och erfarenhet på förevarande område, gjordes också gällande, att det med redan kända tillverkningsmetoder icke borde anses omöjligt att i vårt land framställa järn till priser, som kunde uthärda konkurrensen på världsmarknaden. Många voro också de, som förmenade, att ofvannämnda bolag, som genom det då föreliggande aftalsförslagets godkännande sattes i tillfälle att inhösta för våra förhållanden ofantligt stora vinster, borde förpliktigas att riskera viss del af vinsten på försök att förädla malmen inom landet. Men någon villighet i sådan riktning syntes icke bolaget hysa, och uttalades till och med inom Andra kammaren fruktan för att det starka exportintresset

från malmbolagets sida låge i vägen för malmförädlingsindustrins rationella utveckling här i landet.

Att likväl ej något bestämdt vid nämnda aftalsuppgörelse från statsmakternas sida åtgjordes den här berörda sidan af saken, torde således uteslutande böra tillskrifvas den omständigheten att flertalet icke trodde på möjligheten att ekonomiskt lönande förädla våra malmer inom landet.

Därtill kom också, att så afsevärda kvantiteter af de stora norrbottniska malmförråden genom särskilda bestämmelser reserverades för den inhemska tillverkningen, att den syntes vara för öfverskådlig tid fullt garanterad att äfven för en afsevärdt utvidgad förädlingsindustri äga tillgång på behöfliga malmer.

Emellertid har, sedan denna fråga på relateradt sätt debatterades, inträffat, att en ny uppfinning tekniskt fullbordats, som synes gifva långt rikare möjligheter än de därförinnan kända metoder till lösning af förevarande problem. De tre svenska ingenjörerna, hrr *Assar Grönwall*, *Axel Lindblad* och *Otto Stålhane*, ha nämligen enligt på sin tid i fack- och dagspressen offentliggjorda samstämmiga uppgifter konstaterat, att framställning af järn direkt ur malm i elektrisk ugn är möjligt till priser, som äro afsevärdt lägre än enligt förut kända elektriska malmsmältningsmetoder. Den elektriska ugn, de konstruerat, lär således icke vara dyrare i anläggnings- och underhållskostnad än en vanlig blästerugn af motsvarande kapacitet. Kraftåtgången uppgår endast till $\frac{1}{3}$ hästkraft per ton järn och kolåtgången har reducerats till en tredjedel af hvad som annars åtgår vid vanlig masugnsdrift. Vidare kan, till behöfligt reduceringskol, koks användas med samma fördel som träkol. I båda fallen erhålles, enligt uppgifter, en öfverlägsen svafvel-, gas- och slaggfri produkt. Erfarenheten lär redan visat, att här ifrågasatta elektriska ugnar kunna byggas för en årskapacitet om 8,000 ton och hvarvid framställningskostnaden af tackjärn lär möjliggöra försäljning till ett pris af 54 kronor per ton.

Då dessa uppgifter för omkring 1 år sedan blefvo offentligt kända, väckte de mycket stort uppseende och man syntes allmänt vara öfverens om att härmed uppstode ekonomiska problem af de mest djupgående konsekvenser. Att uppfinningen, om den vid för-

sök i större skala verkligen håller hvad den lofvar, blir af oerhördt stor betydelse för särskildt vårt lands järntillverkning, torde äfven framgå däraf att järnkotoret, tvärtemot annars af det följda principer, skyndat sig att af det bolag — *Elektrometall* — som äger uppfinningen, tillförsäkra sig rätten till densamma utnyttjande i Sverige. Järnkotoret har äfven anslagit 300,000 kronor för anläggande af en försöksugn i stor stil invid Trollhättan och har med kungl. vattenfallsstyrelsen uppgjort ett preliminärt aftal om erhållande härför af 3,000 hästkrafter per år från statens kraftstation vid Trollhättan mot en ersättning under de två första åren af 10,000 kronor per år — ett pris, som, i förbigående sagdt, är alldeles exceptionellt billigt, då man vet, att priset per hästkraftår är beräknadt till omkring 36 kronor. Detta preliminära aftal hvilat för närvarande hos Kungl. Maj:t, enär, enligt uppgifter, vattenfallsstyrelsen ej ansett sig böra på egen hand afgöra en så afsevärdt från allmänna normer afvikande aftalsfråga.

Detta preliminära aftal läser innehålla en bestämmelse därom, att staten, såsom ersättning för den af järnkotoret begärda billiga kraften under försökstiden, 2 år, medgifves rätt att, på samma villkor som järnkotoret för sig kontrakterat med *Elektrometall*, använda uppfinningen för smältning af sina malmer.

De villkor, enligt hvilka järnkotoret äger att utnyttja uppfinningen i Sverige, äro, enligt uppgifter i tidningspressen, i hufvudsak följande:

»*Elektrometall* skall uppföra och kostnadsfritt lämna alla för ugnbyggnader och den elektriska smältningen nödiga ritningar och beskrifningar samt under arbetets gång lämna nödiga råd och upplysningar.

Järnkotoret äger att själf utöfva eller låta andra utöfva inom Sverige samtliga patenträttigheter, äfvenså begagna ritningar m. m. mot vissa afgifter, som utgå dels vid hvarje nyanläggning med 2 kronor per elektrisk hästkraft (dock endast en gång för hvarje anläggning för hvarje särskild ugnstyp) dels i form af licens af 1 krona 25 öre per ton järn, framställdt enligt *Elektrometalls* patent.»

Utan att på något sätt vara motståndare till att staten på lämpligt sätt medverkar till att järnkotoret beredes lätnader vid dessa sina *försöksanläggningar*, är det dock min uppfattning, att staten bör på sådant sätt ingripa för fullföljandet af dessa malm-smältningsplaner, att den, efter företagen utredning och om det

därvid skulle befinnas realiserbart, själf eller till en början gemensamt med andra intresserade beslutade sig för att drifva sådan verksamhet i stor stil.

Skälen för att staten inom detta område uppträder som industriidkare synas mig många och tungt vägande. Så till exempel erhåller staten såsom sin andel af vinsten, som uppstår för den exporterade malmen, hvarje år afsevärda belopp. Det torde under sådana förhållanden få anses vara fullt riktigt, att staten i görligaste utsträckning direkt använder dessa medel för uppammande af en förädlingsindustri, hvilken på så sätt kunde få ett välkommet stöd för sina första stapplande steg af det kapital, som är magasinerat i den så godt som gratis tillgängliga råvaran. Ett sådant användande af statens andel af vinsten af den exporterade malmen medförde också det goda resultatet, att när den tid förflutit, efter hvilken staten har rätt att inlösa bolagets nuvarande del i Norrbottensgrufvorna, så vore de erhållna utdelningarna insatta i, som man har grundad anledning förmoda, vinstgifvande produktiva företag, hvilket tydligen skulle innebära större förutsättningar för staten att vid första tillfälle utlösa bolaget, något som annars helt säkert kommer att erbjuda stora svårigheter, då medlen icke sparas, utan, såsom nu, indragas i statsregleringen.

Ehuru denna sida af saken utan tvifvel är af mycket stor betydelse, torde den dock icke tillnärmelsevis gå upp emot utsikterna till att genom en förädlingsindustri i stor skala skapa arbetstillfällen och utvidgade lefnadsmöjligheter i landet åt dess söner och döttrar, som nu, i brist härpå, hvarje år massvis emigrera till Amerika och andra länder.

Beträffande den rent praktiska sidan af frågan torde staten ha afsevärdt större möjligheter än enskilda att lyckas med här ifrågasatta malmförädlingsindustri. Staten äger nämligen de härför viktigaste grundbetingelserna. Den äger tillgång på lämplig malm; den äger vattenkraft i en utsträckning, som trotsar all jämförelse med enskilda; den äger ofantliga skogar, hvilkas förråd af virke för kol troligen inom den närmaste tiden genom den projekterade »Inlandsbanans» anläggning blifver lättare tillgängligt.

Möjligen vill någon här göra den invändningen, att det icke finnes stora utsikter för uppammande af en lönande exportindustri under andra förhållanden, än att denna industri har en jämförelsevis stor inhemsk marknad att stödja sig på. Men äfven ur den

synpunkten torde den närmaste tiden komma att uppvisa goda förutsättningar för ernående af ett lyckligt resultat. Statistiken visar, att vi importera rätt afsevärda kvantiteter tackjärn och gröfre järnvaror till ett värde af flera miljoner kronor årligen, och en uppgift bör gifvetvis vara att snarast och i görligaste utsträckning ersätta denna import med tillverkningar inom landet.

Men en annan långt viktigare omständighet bör i detta sammanhang kunna räknas med.

När meddelanden om här omnämnda elektriska malmsmältningemetod på sin tid offentliggjordes, framhölls bland annat, att när denna metod komme fullt i bruk, skulle detta helt säkert hafva den inverkan, att de järnverk, som ej på nära håll hade riklig tillgång på billig vattenkraft, antingen skulle finna sig nödsakade att förflytta sin verksamhet till trakter, där sådan stode till buds, eller rent af upphöra med sin tackjärnstillverkning. Sålunda skref Svenska Dagbladet den 10 januari 1909 bland annat följande:

»Det anses icke ligga någon som helst öfverdrift i påståendet, att hela vår gamla hyttindustri är dömd att försvinna och detta inom helt kort tid. Vare sig man fortfarande använder träkol eller öfvergår till koks som reduktionsmaterial, så kommer den elektriska smältningen öfverallt att uttränga den gamla masugnsdriften; ugnarna komma att förläggas dit, där riklig tillgång på hydroelektrisk energi till någorlunda billigt pris finnes i förening med goda kommunikationer och tillgång på malm, *medan det blir tyst och öde inom mer än ett gammalt bergslagsdistrikt, där man saknar vattenkraft.*»

Emellertid kan ju tänkas annan utväg än den i ofvanstående citat anförda, hvarigenom de järnverk, som i här afsedd mening sakna vattenkraft, icke skulle behöfva förflytta sin verksamhet. Den eller de, som förfoga öfver riklig tillgång på malm, vattenkraft och kol, kunna i stället rent af anlägga masugnar på härför lämpliga platser och förädla malmen till tackjärn, ja, kanske rent af till smidbart järn och stål, och i sådant skick afyttra varan till de då såsom enbart manufakturverk omändrade järnverken, af hvilka produkten ytterligare förädlas. Håller uppfinningen, hvad den lofvar, blir säkerligen en anordning sådan den här antydda för öfrigt rent af nödvändig med hänsyn till de stora ekonomiska värden, som komma att spolieras, om nuvarande järnverk skulle förflyttas till trakter med riklig tillgång på vattenkraft. En sådan anordning torde också vid sådant förhållande frampressas ur den

synpunkten, att man annars inom en ej allt för långt aflägsen framtid finge motse risken af att nu blomstrande samhällen komma att mista sin lifskraft, genom att den industri, som är samhällets själfva lifsnerv, förflyttades till annan ort.

Är man öfverens om lämpligheten af att staten drifver industriell verksamhet, torde också kunna sägas, då efter allt att döma vi här i landet hastigt närma oss en fullständig omvälfning af hela vår järntillverkningsindustri, att den nuvarande tidpunkten vore för staten, som äger de härför erforderliga förutsättningarna, synnerligen lämplig att ingripa reglerande på förevarande område och på samma gång skaffa sig en välbehöflig inkomstkälla.

Tanken på att staten för tillgodoseende af sina år efter år stegrade utgiftsbehof bör drifva industriell verksamhet torde numera också ha trängt så djupt igenom, att några befogade invändningar ur den synpunkten icke lära kunna påvisas mot här relaterade anordning.

Möjligen kunde också en fullständig utredning af denna fråga leda fram till önskvärdheten af att staten drifver här ifrågasatt industri gemensamt med andra intressenter, exempelvis rättsinnehafvarna till patentets utnyttjande i vårt land, eller det bolag, hvilket nu tillsammans med staten är ägare af de stora malmfälten i Norrbotten, eller bådadera.

Kanske skulle en sådan anordning under nuvarande förhållanden, innan staten hunnit vidtaga åtgärder för att själf i större skala uppträda som industriidkare, erbjuda än större trygghet, samtidigt som värdefull hjälp och hastig utveckling af denna fråga kunde erbjudas förädlingsverken inom järntillverkningsindustrin.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag,

att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående förutsättningarna för tillgodogörande inom landet af befintliga malmtillgångar, så att exporten af malm kunde i görligaste utsträckning ersättas med förädlade varor; samt

att, om utredningen därtill gifver anledning, förelägga Riksdagen förslag om huru staten an-

tingen själf eller gemensamt med andra intressenter må på lämpligt sätt upptaga verksamhet med förädling af inom landet befintliga järnmalmer.

Stockholm den 6 februari 1910.

J. Th. Johansson.

I motionen instämma:

<i>A. J. Christernson.</i>	<i>J. A. Wallin.</i>	<i>Gustaf Strömberg.</i>
<i>E. C. Kropp.</i>	<i>Aug. Nilsson.</i>	<i>N. Edv. Lindberg.</i>
<i>Knut A. Tengdahl.</i>	<i>N. A:son Berg.</i>	<i>A. C. Lindblad.</i>
<i>O. H. Waldén.</i>	<i>Hj. Rissén.</i>	<i>Viktor Larsson.</i>
<i>Ernst Blomberg.</i>	<i>Herman Lindqvist.</i>	<i>Carl Lindhagen.</i>
<i>K. A. Borg.</i>	<i>Ernst Söderberg.</i>	<i>J. Hasselquist.</i>
	<i>Sven Persson.</i>	
